

Ställningstagande av delegationen för språkärenden för att främja de språkliga rättigheterna och trygga den språkliga jämlikheten i samband med reformen av servicestrukturen inom social- och hälsovården och tingsrätternas strukturreform

Delegationen för språkärenden har den 22 augusti hört professor i förvaltningsrätt Olli Mäenpää om förverkligandet av de språkliga rättigheterna i samband med social- och hälsovårdsreformen och tingsrätternas strukturreform. Med anledning av detta konstaterar delegationen det följande:

1. Delegationen för språkärenden anser att bestämmelserna om påverkansorganet för minoritetsspråket bör preciseras och stärkas så att organet har en verklig möjlighet att inverka på kvaliteten av de språkliga tjänsterna. Delegationen påpekar att språkgruppernas samhälleliga behov tryggas enligt lika grunder såsom föreskrivs i grundlagen.

Kommunerna utgör grundenheten för den språkliga indelningen. Självstyrelsen för kommunens invånare garanterar att de språkliga rättigheterna förverkligas i sådana kommuner där andelen svenskspråkiga eller samiskspråkiga är stor. I samband med landskapsreformen ska en betydande del av kommunernas beslutanderätt överföras till landskapen. Andelen invånare som hör till den språkliga minoriteten inom landskapets område kan bli så liten i förhållande till majoritetsspråket att den inte får sin röst hörd genom den representativa demokratin.

I utkastet till landskapslag (27.6.2016) föreslås att landskapsstyrelsen i ett tvåspråkigt landskap ska tillsätta ett påverkansorgan för minoritetsspråket. I landskapet Lappland ska det för sin del det tillsättas ett påverkansorgan för det samiska språket. Eftersom det är fråga om ett påverkansorgan ska det inte ha någon bindande beslutanderätt i landskapet eller kunna delegeras befogenheter. I praktiken betyder detta att den språkliga minoritetens rätt att besluta om sina tjänster skulle ersättas med en rätt att framföra sina åsikter. Detta förfarande är inte tillräckligt för att trygga förverkligandet av de språkliga rättigheterna utan kan snarare anses vara en försämring jämfört med det nuvarande förfarandet såväl när det gäller de språkliga rättigheterna som rätten till inflytande. Minoritetsspråksorganet bör bildas i form av en nämnd så att den kan överlåtas offentlig makt.

2. Delegationen för språkärenden betonar att man i samband med den omfattande privatiseringen av social- och hälsovårdstjänster bör skapa ett övervaknings-, uppföljnings- och påföljdssystem som tryggar att de språkliga rättigheterna även i praktiken förverkligas. Delegationen framhäver också att den som står för ordnandet av tjänster ska svara för att rättigheterna tillgodoses.

Var och en myndighet ska inom sitt verksamhetsområde övervaka att språklagen och samiska språklagen iakttas, men det har inte skapats något separat påföljdssystem i fråga om detta. I speciallagstiftningen finns bestämmelser som gäller språk, men även i fråga om dessa har det visat sig att övervakningen och påföljderna är för svaga för att trygga förverkligandet av de språkliga rättigheterna. En omfattande privatisering av tjänsterna kan leda till att förverkligandet av de grundläggande rättigheterna i stor grad är beroende på klientens eget initiativ, kännedom om sina rättigheter och förmåga att kräva att dessa

tillgodoses. Både i lagen om ordnande av social- och hälsovården och i upphandlingslagen ska ingå mer exakta bestämmelser om beaktandet av de språkliga rättigheterna.

3. Delegationen för språkärenden betonar att samernas språkliga rättigheter inom samernas hembygdsområde inte får försämrats till följd av social- och hälsovårdsreformen. Delegationen vill däremot fästa uppmärksamhet vid att reformen ger möjlighet att förbättra utbudet av tjänster på samiska och teckenspråk inom större orter, eftersom ansvaret för att ordna dessa tjänster och resurserna koncentreras till större enheter.

Samernas språkliga rättigheter är i regel bundna till deras hembygdsområde. Överföringen av ansvaret för att ordna tjänster från kommunerna som ligger inom samernas hembygdsområde till landskapet får inte försämma förverkligandet av dessa rättigheter eller den faktiska tillgången till tjänster på samiska.

Det bör också noteras att uppskattningsvis 65 % av de samiskspråkiga bor utanför samernas hembygdsområde, där det i praktiken inte finns tillgång till service på samiska. Teckenspråkiga finns däremot i alla delar av Finland. Då ansvaret för att ordna tjänster koncentreras till större, resursstarka enheter är det möjligt att tillhandahålla tjänster på samiska och förbättra utbudet av tjänster på teckenspråk (både genom tolkning och utan tolkning) på sådana orter, där dessa språkgrupper utgör en relativt stor andel av invånarna.

4. Delegationen för språkärenden framhäver det allmännas skyldighet att se till att rätten att använda finska och svenska förverkligas jämlikt inom tvåspråkiga områden. De finsk- och svenskspråkigas rättigheter ska förverkligas på ett jämlikt sätt oberoende av vilken tvåspråkig kommun de bor i. Förverkligandet av de språkliga rättigheterna får inte vara beroende av kommun. Dessutom anser delegationen att det bör göras en omvärdering av samernas språkliga rättigheter utanför deras hembygdsområde.

Var och en har rätt att använda finska eller svenska i kontakter med statliga myndigheter och tvåspråkiga kommunala myndigheter. För närvarande finns det dock skillnader i hur de svenskspråkigas språkliga rättigheter förverkligas, till exempel om man jämför mellan Österbotten och Nyland. Inom huvudstadsregionen förverkligas rätten att få tjänster på eget språk slumpmässigt, och det finns stora skillnader mellan kommunerna. De som hör till språkgruppen är med andra ord i en ojämlig ställning beroende på var de bor. Den stora andelen samiskspråkiga som bor utanför samernas hembygdsområde ger också anledning att överväga om samernas språkliga rättigheter borde tolkas enligt samma grunder som de rättigheter som gäller nationalspråken.

5. Delegationen för språkärenden påpekar att 122 § i grundlagen ska tillämpas på reformen av tingsrättsnätverket. Enligt delegationen är det oacceptabelt att de negativa konsekvenserna av reformen berör den svenskspråkiga befolkningen i betydligt högre grad än den finskspråkiga befolkningen. I reformen ska både den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens möjligheter att få service på sitt eget språk tryggas enligt lika villkor på det sätt som grundlagen förutsätter. Det ska också ses till det finns högklassiga rättstjänster på samiska.

Bestämmelserna i 122 § i grundlagen ska tillämpas på reformen. I reformen ska den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens möjligheter att få tjänster på sitt eget språk tillgodoses enligt lika grunder. Detta förutsätter att språken formellt behandlas på ett jämlikt sätt, men också att man i praktiken tryggar att den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningen behandlas lika. Reformen har betydligt mer

konsekvenser för tvåspråkiga områden än enspråkiga områden och försämrar förverkligandet av de språkliga rättigheterna. Reformen har en dubbel negativ effekt på den svenskspråkiga befolkningen. Samtidigt som avståndet mellan serviceställena ökar, försämras även utbudet av språkliga tjänster.

Pirjo Hiidenmaa
Ordförande

Corinna Tammenmaa
Generalsekreterare